

AZƏRBAYCAN KİTABXANALARINDA ELEKTRON SƏNƏDLƏRİN TOPLANMASI VƏ İNKİŞAF STRATEGİYASI (M.F.AXUNDOV ADINA MİLLİ KİTABXANANIN İŞ TƏCRÜBƏSİ)

Xülasə: Bütünlükdə elektron məlumatlar, elektron proqramlar və yaxud on-ların bir resursda əlaqəli birliyi olan elektron informasiya resursları elektron sənəd və elektron nəşrlərdən ibarətdir. Məqalədə kitabxanaşünaslıq nəzəriyyəsində mühüm yer tutan elektron sənədlərdən, onların yaradılması, toplanması, istifadəçilərə çatdırılması, inkişaf strategiyasından və bu sahədə M.F.Axundov adına Milli kitabxananın iş təcrübəsindən bəhs olunmuşdur.

Açar sözlər: kitabxana, informasiya, resurs, elektron resurs, elektron sənəd, elektron kitabxana, M.F.Axundov adına Milli kitabxana

Giriş. Kitabxanalar əsrlər boyu insan dühasının yaratdığı ideya və nəzəriyyələrin, “yazılı abidələrin” qorunduğu ən böyük informasiya mənbəyidir və bəşər sivilizasiyası öz inkişafına görə kitabxanalara borcludur. Kitabxanalar yarandığı vaxtdan bu günə kimi insanların informasiya tələbatını ödəmək və informasiyanı gələcək nəsillərə ötürmək funksiyasını yerinə yetirir.

Bu gün kitabxanalar informasiyalaşmış vətəndaş cəmiyyətinin əsas göstəricisi olan global informasiya mühitinin, beynəlxalq, milli və regional səviyyədə informasiya mübadiləsi sistemlərinin yaradılmasında, informasiyanın əmtəyə çevrilməsində, informasiya və bilik bazarının yaradılması və inkişafında, təhsil sisteminin və səviyyəsinin təkmilləşməsində, cəmiyyətin peşə və ümumi mədəniyyət səviyyəsinin artırılmasında aparıcı rol oynamalıdır. Bunun üçün kitabxana işinin təkmilləşməsi, kitabxananın müasir səviyyəyə uyğun qurulması, ilk növbədə isə avtomatlaşdırılması zəruridir. Kitabxanaların avtomatlaşdırılmasına XX əsrin 50-ci illərindən başlanılsa da, kitabxanaların kompleks avtomatlaşdırılması 70-ci illərdə, kitabxananın bütün bölmələrini əhatə edən ümumkitabxana kompüter şəbəkəsi və “klient-server” texnologiyasına, biblioqrafik yazıların maşınla oxunan MARC formatına əsaslanan, əsas kitabxana proseslərinin kompleks avtomatlaşdırılmasını təmin edən Avtomatlaşdırılmış Kitabxana-İnformasiya İdarəetmə Sistemlərinin(AKİS) yaradılması ilə mümkün olmuşdur. (4, s.14)

Dünya təcrübəsi göstərir ki, kitabxanaların avtomatlaşdırılması yüksək ixtisaslı kitabxanaçıların, linqvistlərin və proqramlaşdırıcıların birgə əməyini tələb edən informasiya texnologiyası sahəsində vacib və mürəkkəb məsələlərdən biridir. Kitabxana proseslərinin kompleks şəkildə avtomatlaşdırılması AKİS-lərin yaradılmasını nəzərdə tutur. AKİS-lərin yaradılmasının əsas məq-

sədlərindən biri informasiya axınının sürətlə artdığı və yeniləşdiyi müasir şəraitdə, şəbəkə texnologiyası əsasında coğrafi məsafədən aslı olmayaraq kitabxanalar arasında informasiya mübadiləsini genişləndirmək və oxucu sorğusunu operativ yerinə yetirməkdir. (7, s.6)

Müasir avtomatlaşmış kitabxanaların elektron informasiya təminatı iki tip: biblioqrafik məlumat və elektron sənəd bazası şəklində yaradılır. Biblioqrafik məlumat bazası kitabxana ehtiyatlarının (ənənəvi və qeyri ənənəvi) biblioqrafik təsvir yazılarından, linqvistik və leksografik lüğətlərindən və rubrikalarından ibarətdir. Biblioqrafik yazılar maşınla oxunan format (MARC) əsasında, xüsusi proqramlar-AKİS-lər vasitəsilə hazırlanır və AKİS-lərin axtarış aparatının-elektron kataloqun əsasını təşkil edir. Məhz oxucu sorğusu biblioqrafik məlumat bazası əsasında işlənir, sifariş olunur və sifariş yerinə yetirilir. Müasir dövrdə kitabxanalarda elektron mətn bazasının yaradılmasının 2 üsulundan geniş istifadə olunur: 1. Kağız üzərindəki informasiyanın elektron formaya çevrilməsi; 2. Kitablarn, dövrü mətbuatın, dissertasiyaların və s. elektron formasının alınması. (7, s.7)

Əsas hissə. Bu gün cəmiyyətdə baş verən demokratikləşmə, sosial, iqtisadi, elmi-mədəni inkişaf, qloballaşma meylləri kitabxanaların kompüterləşməsini tələb edir. Kitabxananın öz işində qazanacağı uğurlar kompüterin imkanlarından, internet texnologiyasından, avtomatlaşdırmadan istifadə səviyyəsindən aslıdır. Kitabxana işinin keçmiş ənənələri müasir üsullarla bu gün də davam etdirilməlidir. Müasir dövrün tələblərinə uyğun olaraq kitabxanalarda elektron kataloqun, elektron kitabxananın təşkili, məlumat bazalarının yaradılması, oxuculara yeni virtual xidmətin təqdim edilməsi kitabxanaların qarşısında duran prioritet istiqamətlərdəndir. Kitabxanaların kompüterləşdirilməsi, yeni kitabxana informasiya texnologiyalarının yaranması və onların kitabxanalarda tətbiqi kitabxanaların xidmət sahəsinin (oxu zallarının və abonement şöbələrini) yüksək inkişaf səviyyəsini müəyyən edir. (9, s.5)

Elektron kataloq kitabxana fondunun güzgüsüdür. Onun ümumi modulunu aşağıdakı kimi izah etmək olar: 1. Elektron kataloq – maşınla oxunan formada reallaşdırılan kitabxana kataloqudur. 2. Elektron kataloq – kataloq funksiyalarını icra edən biblioqrafik məlumat bazasıdır. 3. Elektron kataloq – avtomatlaşdırılmış kitabxana informasiya sistemi və ya onun altsistemidir. 4. Elektron kataloq – online kataloqdur. Kitabxanaların xidmət sisteminin keyfiyyətinin daha da yaxşılaşdırılması məqsədilə elektron kataloqların yaradılmasına ehtiyac duyulur. Çünki hazırki informasiya çoxluğunda oxucuların istədikləri məlumatı əldə edə bilmələri üçün elektron kataloqun yaradılmasının əhəmiyyəti çox böyükdür.

Müasir kitabxanaşünaslıqda sənəd fondlarından bəhs edərkən bir çox halda sənəd fondu anlayışı ilə paralel olaraq sənəd resursu anlayışından da istifadə edilir. Bu anlayış artıq kitabxana ictimaiyyətində xüsusi bir mövqe qazanmışdır. Elektron sənəd və elektron informasiya resursu anlayışları arasında çox kiçik mənə fərqi vardır. Bu səbəbdən də elektron sənədlərdən bəhs edilən elmi

və tədris ədəbiyyatında elektron sənəd anlayışı ilə yanaşı, “elektron sənəd resursu” və “elektron resurs” anlayışından da geniş istifadə edilir. Məsələn, Rusiyanın Dövlət İctimai Elmi-Texniki Kitabxanasının direktoru, EBNİT Assosiasiyasının prezidenti Y. Şrayberq və onun elmi tərəfdaşı, məşhur alim A. Zemskov “Elektron Kitabxanalar” əsərinin ayrıca fəslini “Elektron resurslar. Tərfi, tipologiyası” adlandırmışdır. Bu fəsildə elektron sənədə “maşınla oxuna biləcək tərzdə maddi daşıyıcı üzərində qeyd edilmiş, məzmunca bitkin informasiya massivi” kimi tərif verilmişdir. Elektron resurs isə belə bir tərif almışdır: “Elektron resurs elektron sənədlərin məcmusu, kolleksiyasıdır. Burada nəzərdə tutulur ki, kolleksiya bir qayda olaraq xüsusi niyyətlə yaradılır, resurs isə təsadüfi hərəkətlərin, hadisələrin nəticəsində yarana bilər. (11. s.79)

XX əsrdə Azərbaycanda zəngin informasiya sərvətlərinə malik olan Milli Kitabxananın yaranıb inkişaf etməsi milli elm və mədəniyyətin ən böyük uğurlarından biridir. Milli kitabxanada formalaşmış sənəd-informasiya kütləsi alimlərin, yaradıcı adamların təfəkkürünün bəhrəsi, elmimizi, mədəniyyətimizi və iqtisadiyyatımızı yaşadan və inkişaf etdirən mənəvi xəzinədir. (3. s.34)

Hal-hazırda Azərbaycanda kitabxanaların modernləşməsi prosesi gedir və hər bir kitabxana özünün elektron kataloqunu yaratmağa çalışır. Respublika Milli Kitabxanasında artıq 2006-cı ildən etibarən yeni informasiya texnologiyaları vasitəsilə tələbatçılara kitabxana-informasiya xidmətinin göstərilməsi müasir dünya təcrübəsinə uyğun yenidən qurulması əsas vəzifələrdən biri kimi yerinə yetirilməyə başlanır. Artıq Respublika Milli Kitabxanası ölkədə kitabxana proqramlarının tətbiqi sahəsində aparıcı müəssisələrdən biri kimi fəaliyyət göstərir. Azərbaycan Milli Kitabxanası VTLS/Virtua AKİS sistemi ilə işləyir. (1. s.17)

Müasir elmdə adi sənəd resursları ilə elektron resurslar müqayisə edilərkən elektron resursların bir sıra fərqli növləri göstərilir: 1. Çap analoqu olmayan elektron resurslar (elektron poçt, internetdəki veb səhifələri, diskussiya qrupları, bir sıra elmi və kütləvi jurnallar, verilənlər bazaları, multimediyaya materiallar və s.); 2. Çap formasında mövcud olan sənəd-informasiya resurslarının dəstəklənməsi, məsələn onların mühafizəsi, istifadəçilərə xidmətin yaxşılaşdırılması və genişləndirilməsi, onların uzun müddətli mühafizəsinin təmin edilməsi üçün (məsələn, elektron kitablar, çap edilmiş əsərlərin elektron versiyaları) yaradılan elektron resurslar; 3. Çap edilmiş sənəd resursları əsasında yaradılmış, uzun müddət saxlanmaq üçün nəzərdə tutulmayan və ya bir dəfə istifadə edildikdən sonra məhv edilməsi nəzərdə tutulan elektron resurslar (KAA sistemində istifadə edilmiş materialların nüsxələri, qəbzələr, elektron arayışlar). Bundan əlavə elektron resursların bir sıra geniş yayılmış növləri mövcuddur: 1. Hiper əlaqələrə, axtarış imkanlarına malik elektron resurslar; 2. Verilənlərin emal edilməsi və nəticələrin nümayiş etdirilməsi funksiyaları olan elektron jurnallar; 3. Axtarış imkanlarına malik kitabxana-bibliografik verilənlər bazaları tipli elektron resurslar; 4. Şəkillərin ölçülərinə, rənginə, fəza parametrlərinə görə emal edilməsinə imkan verən fayllar, çoxölçülü təsvirlərin qurulmasına imkan verən elektron resurslar; 5. Video, audio (o cümlədən musiqi)

yazıları, kompüter animasiyası tipli elektron resurslar; 6. Rəqəmsal xəritələr və kartoqrafik informasiya tipli elektron resurslar; 7. Kompüter proqramları, o cümlədən bilavasitə EHM tərəfindən icra edilmək üçün nəzərdə tutulmuş proqramlara aid edilən elektron resurslar; 8. Multimediyaya materiallar (insanın müxtəlif qavrama kanalları üçün nəzərdə tutulmuş informasiyanın mətn, musiqi, animasiyadan ibarət elektron resurslar); 9. Elektron sənədlərin digər növləri. (11. s.80)

Elektron resurslar cəmiyyətin fəaliyyətinin hansı istiqamətlərində tətbiq edilməsinə görə də təsnifləşdirilə bilər. Bu zaman aşağıdakı növlərini fərqləndirmək mümkündür: elmi təyinatlı, tədris təyinatlı, asudə vaxt üçün nəzərdə tutulmuş, bədii, elmi-texniki informasiya, elanlar, reklam və təbliğat, elektron kommersiya təyinatlı, istehsalat təyinatlı elektron resurslar, texnoloji təyinatlı elektron resurslar, maliyyə təyinatlı elektron resurslar. Bundan əlavə, elektron resursların əlçatarlıq dərəcəsinə görə tam əlçatar, heç bir məhdudiyət olmayan-pulsuz, şərti olaraq pulsuz, pullu, ictimai istifadə üçün qapalı, insanların özəl həyatı ilə bağlı növləri də mövcuddur. (11. s.81)

İnformasiya cəmiyyəti quruculuğu dövrünün tələblərinə müvafiq olaraq 2006-cı ildən etibarən Milli Kitabxanada yeni tələblərə uyğun müvafiq struktur şöbələri və bölmələri “Elektron informasiya xidməti”, “Kitabxana-bibliografika proseslərinin avtomatlaşdırılması və informasiya texnologiyaları”, “Elektron resursların yaradılması”, “Kitabxana siyasəti və metodik rəhbərlik”, “Analitik elektron məlumat bazasının yaradılması”, “Elektron dissertasiya fondunun təşkili və ondan istifadə” və s. yaradılmışdır. (6. s.46) İlk növbədə kitabxananın elektron resurslarının yaradılmasına olan böyük ehtiyac nəzərə alınaraq yeni strukturda Milli Kitabxananın qiymətli fondlarının elektron daşıyıcılara köçürülməsi kimi mühüm bir prosesə başlanğıc verilmişdir. Milli kitabxanada məlumat bazası yaradılarkən komplektləşmə zamanı ədəbiyyat ayrı-ayrı sahələr üzrə fonda daxil edilir. İlk növbədə: Fonda daxil olan yeni ədəbiyyat; Arxiv şöbəsində toplanmış və əks xronoloji ardıcılıqla seçilən ədəbiyyat; Tammətnli resursların bibliografik yazılarının tərtib edilməsi üçün kitabxananın fondunda olan ədəbiyyat; Ümumi fondada olan və format üzrə düzülmüş rus dilində olan ədəbiyyat. (8. s.32)

Elektron informasiya resursları-bütünlükdə elektron məlumatlar (rəqəm, hərf, simvol və onların kombinasiyası), elektron proqramlar (məlumatın emalı da daxil olmaqla müəyyən vəzifələri yerinə yetirən operator qrupları, yaxud altproqramları), yaxud onların bir resursda əlaqəli birliyidir. Elektron informasiya resursları məntiqi quruluş baxımından elektron sənədlərə və elektron nəşrlərə bölünür. Elektron sənəd məzmun cəhətdən bitgin olan və maşınla oxunan formada müəyyən tip maddi daşıyıcıya yazılmış informasiyadır. Başqa sözlə, elektron sənəd dedikdə maşınla oxunan daşıyıcıya yazılmış sənəd başa düşülür. Elektron nəşr müraciət (axtarış, istifadə) vasitələri ilə təmin edilmiş qeyri-məhdud sayda istifadəçilərin tanış olması (oxuması) üçün məqsədli şəkildə (əsasən biznes məqsədilə) maşınla oxunan daşıyıcıya yazılmış informasiyalar-

dır. Nəşriyyatlarda, peşəkar elmi cəmiyyətlərdə, elmi-tədqiqat idarələrində yaradılan elektron resurslar elektron nəşrlərə misal ola bilər. Elektron nəşrlər həm resurs kimi (məs: məlumat bazaları), həm də ayrıca elektron sənəd kimi (məs: CD-ROM kitablar, jurnallar, soraq nəşrləri və s.) hazırlana bilər. Elektron nəşrlər elektron sənədlərin müəyyən hissəsini təşkil edir. Elektron sənədlər kompüterin sərt diskində (serverdə), uzaqlaşdırılmış şəbəkə resurslarında (vəb-saytlarda), müxtəlif qurumların elektron məlumat bazalarında və elektron kitabxanalarda mühafizə edilə bilər.

Elektron kitablar, jurnallar və soraq nəşrləri ilə yanaşı, kitabxana xidməti üçün vacib olan milyonlarla adda musiqi əsərləri (səs yazıları), videoqramlar, kütləvi informasiya vasitələri (qəzetlər), kompüter oyunları və digər növ elektron sənədlər vardır. Onlar həm CD-ROM-larda, həm də DVD disklərdə hazırlanır, həm də internetdə dərc edilir. Elektron nəşrlərin, sənədlərin və ümumiyyətlə elektron resursların maddi daşıyıcıları müxtəlifdir. Çap əsərlərinin maddi daşıyıcıları yalnız kağızdırsa, elektron resursların maddi informasiya daşıyıcıları kompüterdə olan sərt disk, optik disklər, maqnit-optik və lazer diskləri, maqnit lentləri (strimmerlər) və müxtəlif internet serverləridir. Onların informasiya tutumu kağız sənədlərə nisbətən xeyli çoxdur.

Müasir oxucular ən operativ informasiyanı əldə etmək üçün internetdən istifadəni əvəzsiz sayırlar. Belə oxucuların marağını elektron kitabxanalar daha çox təmin edir. Elektron kitabxanalar informasiyalaşdırılmış cəmiyyət quruculuğunun sosial sifarişidir. Elektron kitabxanalar oxuculara informasiya xidmətinin kompyuterləşdirilməsinin nəticəsi olub, ənənəvi kitabxanalara alternativ bir qurum deyil, yalnız bir xidmət növüdür. Elektron kitabxana müasir web texnologiyası əsasında fəaliyyət göstərir. Müasir dövrdə oxucular elektron kitabxanalar sayəsində kitabxanaların informasiya ehtiyatlarından istifadə edir. (9. s.8)

Elektron kitabxanadan istifadə çox sadədir, ondan istifadə üçün oxucudan İnternetə qoşulmuş kompyuter və İnternetin “www” xidmətindən istifadə tələb olunur. Milli kitabxananın elektron saytına “www.anl.az” vasitəsilə daxil olaraq, axtardığımız məlumatı elm sahələri üzrə, müəllifin və sərlövhənin baş hərfinə əsasən tapa bilərik. Elektron kitabxana müəllif hüquqlarını qoruyub saxlamaqla, milli ədəbiyyat nümunələrini elektron daşıyıcılarına köçürməklə yaradılır. Eyni zamanda elektron kitabxanaya müəllifin öz arzusu ilə onun təqdim etdiyi əsərin elektron versiyası da daxil edilə bilər. Milli kitabxananın elektron məlumat bazasına da elektron kitabxana linki (keçid) vasitəsilə daxil olmaq olur. Burada Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri, şair, yazıçı, ictimai-siyasi xadimlər və başqalarının həyat və yaradıcılığı, kitabları, şəkillərindən ibarət fotoalbom və videogörüntülər elektron versiyada istifadəçilərə təqdim edilir. Eyni zamanda saytın ana səhifəsinin sağ və sol tərəfində “Xocalı soyqırımı”, “Heydər Əliyev Fondu”, “Azərbaycan kitabxanaları”, “Bunları unutmamaq olmaz. Qan yaddaşımız”, “İşğal altında olan torpaqlarımız bizi çağırır”, “Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi və Milli Kitabxananın birgə “Bərpanəşr” layihəsi”, “Azərbaycanın hüquqi məlumat bazası” və digər elektron məlumat bazala-

rı da var. Həmçinin Milli Kitabxana oxucularına “Kütləvi informasiya sistemi” adlı məlumat bazasını təqdim edir. Məlumat bazasında oxucular Rusiya və xarici ölkələrin sənaye siyasəti, yenilikləri, son 14 ili əhatə edən informasiyalar ilə tanış edilir. Burada, həmçinin şirkətlər, tenderlər, qanunvericilik və gömrük, biletlər, otellər və s. barədə informasiyalar əldə etmək olar. (9. s.11)

Milli Kitabxananın Humanitar elmlər zalında Azərbaycan və rus dillərində Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi üzrə onlayn məlumat bazası fəaliyyət göstərir. Bu bazadan www.qanun.info (Azərbaycan dilində) və www.consulting.minimax.az (rus dilində) internet səhifəsinə daxil olmaqla istifadə etmək olar. (9. s.14)

Milli Kitabxananın saytındakı elektron kitabxana bölməsində mikrofilməşdirilmiş ədəbiyyatın, qədim ədəbiyyatın, 15 dövrü və ardı davam edən nəşrlərin elektron məlumat bazası da mövcuddur. Həmçinin qədim ədəbiyyat bölməsində fonda olan qədim kitablar əsasında hazırlanmış elektron resursların siyahısı da təqdim edilir. Lakin məzmun və tarixilik baxımından qiymətli, xüsusilə, nadir nüsxələr olduğundan elektron resurslardan kitabxananın Elektron İnformasiya Xidməti və KAA (kitabxanalararası abonement) şöbəsində lokal şəbəkədə istifadə etmək olar. Kitabxanada olan XVIII əsrin sonlarından başlayaraq Azərbaycanda nəşr olunmuş dövrü və ardı davam edən nəşrlərin elektron versiyaları da hazırlanır ki, bu da dövrü və ardı davam edən nəşrlərin elektron məlumat bazasında yerləşdirilib. Bu bölmədə Azərbaycanda nəşr olunan və internet saytı olan qəzetlərin, dövrü və ardı davam edən nəşrlərin elektron məlumat bazası ayrıca linklər (keçid) şəklində gəlir. Bu siyahıdakı qəzet və jurnalların qarşısında il və ay qeyd olunub ki, bu da həmin mətbu orqanların hansı ayda hansı nömrəsinin elektron versiyasının hazır olmasını bildirir. Məsələn, jurnallar bölməsində “Əkinçi” jurnalını götürsək, 1921-ci il oktyabr ayından dekabr ayına qədər olan nömrələrin tam mətninin elektron versiyasının istifadəçilərə təqdim olunduğunun şahidi olarıq. Lakin onu da bilmək lazımdır ki, dünya elm sferasına müraciət etmədən, digər kitabxanalarla informasiya mübadiləsi aparmadan müasir oxucuların sorğusunu bütünlükdə ödəmək mümkün deyildir. Bu səbəbdən Azərbaycanın digər elektron resursları da mövcuddur. Qeyd edək ki, bu elektron resurslara Milli Kitabxananın saytından da keçid almaq olar. Milli Kitabxananın saytının elektron kitabxana bölməsinə vurduqda səhifə açılır ki, burada da “Azərbaycanın elektron resursları” adlı ayrıca link (keçid) var. (9. s.17)

M.F.Axundov adına Dövlət Kitabxanasına Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 15 aprel 2004-cü il tarixli qərarı ilə “Milli Kitabxana” statusunun verilməsi kitabxananın işində böyük canlanmaya səbəb olmuşdu. Şöbə 2006-cı ildən yeni adla - “Mədəniyyət üzrə informasiya şöbəsi” kimi fəaliyyətə başlamış və yeni cari-bibliografik vəsaitin - “Mədəniyyət, incəsənət və turizm haqqında yeni ədəbiyyat”ın nəşrini həyata keçirmiş, mədəniyyət sahəsində soraq-informasiya xidməti ilə məşğul olmuşdur. Ayda bir dəfə tərtib edilən “Mədəniyyət, incəsənət və turizm haqqında yeni ədəbiyyat” adlı cari bib-

liqrafik informasiya göstəricisi vasitəsilə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin rəhbər işçiləri, mədəniyyət sahəsində aparıcı mütəxəssislər və oxucular Azərbaycan mədəniyyəti və incəsənəti haqqında Milli Kitabxanaya daxil olan yeni ədəbiyyat haqqında operativ məlumatlandırılırlar. Şöbədə mədəniyyət və incəsənətə aid (Azərbaycanda mədəni quruculuq, mədəni əlaqə, kitabxana işi, muzey işi, turizm, tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması, kino, musiqi, Azərbaycan teatrları, təsviri incəsənət, rəssamlıq, heykəltəraşlıq və s.) materiallar araşdırılır, analitik təsvir edilir, seçilmiş materiallar lazımı bölmə daxilində yerləşdirilir, elektron mətni tapılmayan məqalələr isə skan edilərək veb-səhifəsi hazırlanır. Bundan başqa şöbədə mədəniyyət və incəsənət üzrə yazılı və şifahi arayışlar da yerinə yetirilir. (10. s.120)

Milli Kitabxanada avtomatlaşdırılmış sistem tətbiq olunduqdan sonra şöbənin tərtib etdiyi "Mədəniyyət, incəsənət və turizm haqqında yeni ədəbiyyat" adlı cari-biblioqrafik informasiya göstəricisi və onun tam mətni kitabxananın saytında müvafiq bölmədə yerləşdirilmişdir. Azərbaycanın mədəniyyəti, incəsənəti və turizmində baş verən yeniliklər və hadisələr barədə kitabxananın saytına (www.anl.az) daxil olaraq, məlumat əldə etmək olar. Göstəricidə materiallar mədəniyyət və incəsənətin müxtəlif sahələri üzrə müvafiq sərlövhələr altında yerləşdirilmişdir. Materiallar əsasən üç sahə üzrə qruplaşdırılmışdır: Mədəniyyət, incəsənət və turizm. (10. s.123)

Son illərdə yeni texnoloji proseslərin tətbiqi ilə bağlı qabaqcıl təcrübə qazanmış Milli kitabxana Azərbaycan milli kitabsaxlayıcısı kimi respublikada yeni çıxan bütün çap məhsullarının əldə edilməsində, xüsusilə Respublika Prezidentinin fərmanına uyğun olaraq çap edilən klassik ədəbiyyatımızın bütün nümunələrinin əldə edilməsi və komplektləşdirilməsində xüsusi fəaliyyət göstərmişdir. Hazırda kitabxananın struktur quruluşu dəyişmiş, onun informasiya səviyyəsi xeyli zənginləşmişdir. Kitabxanada informasiya texnologiyalarından istifadəyə çox böyük əhəmiyyət verilir. Milli kitabxana respublikamızda dövlət kitabsaxlayıcısı kimi fəaliyyət göstərir, Dövlət Kitab Palatasının fəaliyyətini də özündə birləşdirir, uçot, qeyd biblioqrafiyasının mərkəzidir, məcburi nüsxələrin əldə edilməsini və kitab salnamələrinin çap edilməsini həyata keçirir. (2. s.11)

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. İsmayılov X. Kitabxana resurslarından istifadənin təşkilində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi (Milli kitabxananın iş təcrübəsi əsasında) // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-Bakı,2014.-№2(35).-s.13-21
2. İsmayılov X. M.F.Axundov adına milli kitabxananın fondunun formalaşmasının müasir vəziyyəti // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-Bakı,2012.-№1(30).-s.9-17
3. İsmayılov X. Milli Kitabxana: Azərbaycan elm və mədəniyyətinin xəzinəsidir. // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya.-Bakı,2008.-№2.-s.34-40
4. Xələfov A., Qurbanov A. Kitabxanaların kompüterləşdirilməsinin əsasları // dərslik.-Bakı, 2007.-199s.

5. Tahirov K. Axundov adına Milli kitabxananın beynəlxalq əlaqələri // Kitabxanaşünaslıq-İnformasiya.-2011.-№1.-s.32-40
6. Manafova U. M.F.Axundov adına milli kitabxanada sənəd-informasiya resurslarından istifadənin təşkilində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqinin müasir vəziyyəti // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya.-Bakı,2019.-№2.-s.41-46
7. Xəlilov M., Qurbanov A., Musayeva N. Kitabxana İnformatikası // dərs vəsaiti, II cild.-Bakı:Odlar Yurdu, 2002.-162s
8. Əsədova R. Azərbaycan Milli Kitabxanası-90 // məqalələr məcmuəsi, Bakı, 2013.- s.28-37
9. Salamli S. Elektron məlumat bazalarının yaradılması və virtual xidmət // metodik tövsiyə.-Bakı, 2012.-46s.
- 10.Sadiqova D. Azərbaycan Milli Kitabxanası-90 məqalələr məcmuəsi.-Bakı, 2013.-s.120-124
- 11.Rüstəмова R. Elektron resurs kitabxananın sənəd-informasiya resurslarının təkamülünün yeni mərhələsi kimi // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-Bakı,2011.-№2.-s.79-83

Шебнем Керимли

**СБОР И СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ ЭЛЕКТРОННЫХ ДОКУМЕНТОВ В
БИБЛИОТЕКАХ АЗЕРБАЙДЖАНА (ОПЫТ РАБОТЫ НАЦИОНАЛЬНОЙ
БИБЛИОТЕКИ ИМ. М.Ф.АХУНДОВА)**

РЕЗЮМЕ

Целиком, электронная информация, электронные программы или электронные информационные ресурсы, относящиеся к одному ресурсу, состоят из электронных документов и электронных публикаций. В статье рассматриваются электронные документы, играющие важную роль в теории библиотечного дела, их создание, сбор, доставка пользователям, стратегия развития и опыт Национальной библиотеки имени М.Ф.Ахундова в этой области.

Ключевые слова: библиотека, информация, ресурс, электронный ресурс, электронный документ, электронная библиотека, Национальная библиотека им. М.Ф.Ахундова

Shabnam Karimli

**COLLECTION AND DEVELOPMENT STRATEGY OF ELECTRONIC
DOCUMENTS IN LIBRARIES OF AZERBAIJAN (WORK EXPERIENCE OF
THE NATIONAL LIBRARY NAMED AFTER M.F.AKHUNDOV)**

SUMMARY

In general, electronic information, electronic programs, or electronic information resources that are related to one resource, consist of electronic documents and electronic publications. The article discusses electronic documents that play an important role in the theory of librarianship, their creation, collection, delivery to users, development strategy and the experience of the National Library named after M.F.Akhundov in this field.

Keywords: library, information, resource, electronic resource, electronic document, electronic library, National Library named after M.F.Akhundov

Rəyçi: t.ü.f.dok. R.Ə.Qardaşov